

איזהו נשך פרק חמישי בבא מציעא

סא

עין משפט
נר מצוה

ד א מיי פ"ד מהלכות
מלה הלכה א ב:
ה ב מיי פ"א מהל'
שכירות הלכה ב סמג
לאוין קפא טו"ע ח"מ
סי שלט סעי' ב:

תורה אור השלם

1 לא תשיך לאחיך נשך
בסוף נשך אבל נשך כל
דבר אשר ישר:
דברים כג
2 לא תעשק שכיר עני
ואביון מאחריך או מגריך
אשר באריך בשקריך:
דברים כד יד

אם אינו עניו נשך כסף שכבר נאמר לא תשיך. פי' אפילו אי
לא כתב אלף לא תשיך לאחיך כסף אולם הוא ידעין נשך
בכסף ואוכל ואי כתב לא תשיך לאחיך נשך כסף אולם הוא ידעין
נמי רבית כסף ואוכל זכא אינו עניו ונשך אולם חמי ג"ש ונשך
כל דבר אחי אלוקמי נשך במלוה

רבים בכסף מנין שעובר אף בלאו שני של רבית: ס"ל. בלוה
נשך כסף. אם אינו עניו לגופו לחייבו על לאו של נשך שהרי כבר
נאמר בראש המקרא לא תשיך וצופו נאמר כל דבר אשר ישר
תנהו עניו לרבית כסף והשתא דשמעין מלא תשיך זין כסף וזין
אולם חיימו תרויהו נשך כסף ונשך
אולם לחייב את הלוה על לאו של
רבית על שניהן א: אין לי. שעובר
על שני לאוין זין בכסף וזין באוכל
אלף ליה: רבינא אמר לא נשך
באולם ולא רבים בכסף רביי קרא.
למימנר במלוה מן הלוה דבגופו כתיבי
כדמפרש ואזיל: כדקאמר. נשך
קאי לכסף ומרבית את האוכל: והא
סנא נאמר נאמר קאמר. ומגורה
שה נפקא ליה והיכי פליג אמורא
אתנא ואמר דמגופיה יליף: הכי קאמר
סנא אינו לא נאמר קרא. דרך
השטמה לשניהם אע"פ כן הייתי לומדו
בגורה שיה והשתא גזירה שיה לא
צריך להכי: למה לי לאו רבית לאו
בגול כו'. ילמדו זה מזה שבכולן
חסרון מנוח שמסר את חצירו:
דאפילו בגול אמר רחמנא. וגור
עליו שלא יתנו ואיכא למימר חידוש
הוא שחידשה תורה זון ולא שאמר
לחסר את חצירו דרך אחרת דהא
אזהרת ליה לאו משום דמחסר הוא:
מה ליה דלא מדעיה. אונאה לא
ידעי ציה גול על כרחיה שקל: סאמר
רבים דמדעסו. נתן לו: שכן אין
דרך מקח וממכר. תאמר באונאה
שהיא דרך מקח וממכר יש בני אדם
שצריכין לחפץ וקונין ביותר משווי:
לא נכסו בגול וסיסי מהנך. וכי
פרכת מה לרבית שכן חידוש תאמר
בגול אונאה תוכיח מה לאונאה שכן
לא ידע דמחיל תאמר בגול ידע
ואיכא למימר דמייאש ומחיל רבית
תוכיח וחור הדין הלך השהו שבהן
שמחסרו ממון אף אי אביא גול:
לכונש שני שני. דלא מטא ליה
ולא מחסר ליה:

א [פסחדין מג.],
ב [דונמנו שם זכריה
לג.], ג [ע"כ שייך לך
ס.], ד [שימה שימה פלג,
ה] [וע"כ טוס' יומא נב:
ד"ה שאתם], ו [ל"ל דהא
דקרקע בלית' מהר"ם
ועין רש"ל ועין בספר כ"י
ו] [ועי' טוס' סוטה ל: ד"ה
וקרקע. ח] [פתחו המוס'
בלשון וא"ת ולא כתבו שום
מיון ועין רש"ל וכן דקרקע
המהר"ש'א' תוס' פסחים
לו: ד"ה אלא ועין זה
מלו' תוס' סוטה לג. ד"ה
וענת ופוחים ה. ד"ה סא
ושם ו: ד"ה מה עור שם
מא. ד"ה אחי עור שם עט.
ד"ה אמרו ושם קנו: סד"ה
אימא וצ"ב מב: ד"ה
שופק ושם פא. ד"ה ממאי
ובמנחות ט: ד"ה אין ושם
ח: סד"ה מאי ושם לו: ד"ה
מה ושם סב. ד"ה ממילואים
ושם לג: ד"ה ירו וצמחות
יב. ד"ה מה ושם כו: ד"ה
מלאךך].

הגהות הב"ח
(א) נב' ואכלך לא תתן
במרבית כדקאמר:

גליון הש"ס
תוס' ד"ה גזירה וכו'
וא"ת קרא למה לי. עין
גדלים ד' ג' ע"א ברין ד"ה
לגור נדר [וע"כ מ"מ
פ"ד מהל' מלוה וזה ה"א
ד"ה גרסינן בפ"ק].

הגהות הגר"א
[א] תוס' ד"ה אם. וי"ל
למדעס כו'. יב' והש"א
תולק:

אם אינו עניו נשך כסף שהרי כבר נאמר
לא תשיך לאחיך תנהו עניו לרבית כסף
"אין לי אלא בלוה במלוה מנין נאמר נשך
בלוה ונאמר נשך במלוה מה נשך האמור
בלוה לא חלקת בו בין בכסף בין באוכל
בין בנשך בין ברבית אף נשך האמור
במלוה לא תחלוק בו בין בכסף בין באוכל
בין בנשך בין ברבית מנין לרבית כל דבר
ת"ל ונשך כל דבר אשר ישר רבינא אמר
לא נשך באוכל ולא רבית בכסף צריכי קרא
דאי כתיב את כסףך לא תתן לו בנשך
ואכלך^(א) במרבית כדקאמרת השתא דכתיב
את כסףך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא
תתן אכלך קרי ביה הכי את כסףך לא תתן
לו בנשך ובמרבית ובנשך ובמרבית לא תתן
אכלך^(ב) והא תנא נאמר נאמר קאמר הכי
קאמר אילו לא נאמר קרא הייתי אומר גזירה
שוה עכשיו שנאמר קרא ג"ש לא צריך
אלא גזירה שוה למה לי לנשך כל דבר אשר
ישך דלא כתב במלוה אמר רבא למה לי
דכתב רחמנא לאו ברבית לאו בגול לאו
באונאה צריכי דאי כתב רחמנא לאו ברבית
משום דחידוש הוא דאפילו בלוה אסרה
רחמנא ואי כתב רחמנא לאו בגול משום
דבעל כרחיה אבל אונאה אימא לא ואי
כתב רחמנא לאו באונאה משום דלא ידע
דמחיל חדא מחדא לא אתיב תיתי חדא
מתרתי הי תיתי לא לכתוב רחמנא לאו
ברבית ותיתי מהנך מה להנך שכן שלא
מדעת תאמר ברבית דמדעתיה לא לכתוב
רחמנא לאו באונאה ותיתי מהנך מה להנך
שכן אין דרך מקח וממכר בכך אלא לא
לכתוב רחמנא לאו בגול ותיתי מהנך
דמאי פרכת מה לרבית שכן חידוש אונאה
תוכיח מה לאונאה שכן חידוש תאמר
זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן
אביא גול אמרי הכי נמי אלא לאו בגול למה לי לכובש שכר כובש
שכר שכר בהדיא כתיב ביה לא תעשוק שכיר עני ואביון בלעבור עליו בשני
לאוין ולוקמה ברבית ואונאה ולעבור עליו בשני לאוין דבר הלמד מעניינו
ובעניינא

דלא על כרחך אמרת הכי והא דאמר בפרק הוליא לוי (יומא דף נב. ושם ד"ה שאתם) ה' מקראות אין להם הכרע שאת ארור ממד
משוקדים וקס ולא אמר דקאי אלעיל ואלרע היינו משום דהכא כיון דקאי על כרחך נשך אכספך אמרת ה"ה ארביית וכיון דקאי רבית
לאוכל כמון כן נשך קאי לאוכל וכן מתנהו כן אכל הנך חמס דלמא לא קיימי אלף אלעיל לבד או אלרע ואתם התניא פרק שני דזבחים
(דף נד.) ולקח הכהן מן הדם באצבעו ונתן קבל או זרק בשמאל פסול ור"ש סבר קבל בשמאל כשר ואמר אביי טעם דר"ש דקבר
דקרא דאצבעו דמשמע ימין לא קאי אלף אונתן דלאחריו ולא אולקח דלפניו ולתנא קמא קאי אתרוייהו והשתא מאי שנא מהנך ה' דאין
להם הכרע וי"ל דהתם פשטיה דקרא משמע דקאי אולקח מ"מ סבר תנא קמא דקאי נמי אונתן דכתיב קרא אחרינא ולקח מדם
הפר ונתן על קרנות המזבח באצבעו דהתם קאי אצבע אנתניה וילמד סתום מן המפורש והיינו נמי טעמא דר"ש:
גזירה שוה לא צריך. וס"ת קרא למה לי וי"ל דאין שום אריכות לשון בכסף אלף שסמן נשך ומרבית זה ליה: אמרי הכי נמי.
וא"ת והא אין מזהירין מן הדין וי"ל דגול לאו היתק לעשה הוא כדאמרין פרק שילוח הקן (חולין קמא.) ומטעם דאין מזהירין
מן הדין הוה מני למימר לעיל דלא ילפי מהדדי אלף דעדיפא קאמר דאפילו מדינא לא אחי: אמרי דנז"ל א"ה ל"א ל"א שבר
שכיר. וא"ת ולוקמיה בגול גופיה ובגול עבדים דלא אחי מרבית ואונאה דאין אונאה לעבדים כדקאמר לעיל (דף נז.) דהא קרקע אינה
נגזלת אינו מן המקרא^(א) אלא משום דאי אפשר לזוה ממקומיה אבל עבדי דנידי אע"ג דהוקשו לקרקעות יעבור בלא תגול^(ב):
לעבור ע"יו בשני לאוין. וא"ת ולוקמיה בגול גופיה ולעבור עליו בשני לאוין וי"ל משום דלא לקי אלאו דגול משום דניתק לעשה
אלא כי מוקמינן אכונש שכר שפיר זכא אינו עניו לקי שפיר וא"ת לקמן בהמקבל (דף קא.) אמרינן דגול הכעני מותר
ודריש רעך ולא כעני וצריכי דאי כתב גול דלא טרח פירוש דשמא נפלו צירושה או מזיאה או מתנה אלף שכר שפיר דטרח כעני נמי
אסור והשתא הא מוקמינן הכא האי לא תעשוק את רעך ולא תגזול כולה קרא בעשוק שכר וי"ל דדריש מדקמינן רעך ללא
תגזול ואפקה בלשון גזילה למימר דגול הכעני שרי וא"ת והיכי ס"ד למימר דגול הכעני אסור דאצטרך קרא למעוטי הלא בישראל
גופיה לא ידענא גול אלא מרבית ואונאה ורבית שרי בכעני דכתיב לנכרי תשיך ואונאה נמי דכתיב עמיתך ודרשינן לעיל (דף
נט.) עם שאתך בתורה [וצמחות] וי"ל דהוה אסרינן גול הכעני מואכלת את כל העמים דדרשינן מהתם בהגזול בתרא (בי"ק דף
קכג.) שגול הכעני אסור דדוקא בזמן שהם מתורבים צידך שרי קרא:

קרי ביה כסףך לא תתן בנשך
ובמרבית. וה"ב כסףך דע"ז
(דף כ. ושם ד"ה אחד) ופרק כל שעה
(פסחים דף כא.) ושם ד"ה ליתב) ופרק
כל הבשר (חולין דף קד.) ושם ד"ה או
לגר אשר בשעריך מתננה ואכלה או
מכור לנכרי ודריש לגר מתננה ומכור
מתננה ומכור לנכרי ואפילו מאן
דפליג היינו משום דכתיב או לחלק
וא"ת כסףך דקדושין (דף לג.) ושם
לא צעור רבנן למדרש כר' יוסי הגלילי
מפני שביה תקום והדרת תקום
והדרת פני זקן וי"ל משום דלא תן מפני
מיושז אוהדרת ולא תקום אפני זקן
והא דאמר התם ורבנן אי כתיב
מפני שביה תקום והדרת תקום
והדרת פני זקן כדקאמרת היינו משום

ובעניינא
דלא על כרחך אמרת הכי והא דאמר בפרק הוליא לוי (יומא דף נב. ושם ד"ה שאתם) ה' מקראות אין להם הכרע שאת ארור ממד
משוקדים וקס ולא אמר דקאי אלעיל ואלרע היינו משום דהכא כיון דקאי על כרחך נשך אכספך אמרת ה"ה ארביית וכיון דקאי רבית
לאוכל כמון כן נשך קאי לאוכל וכן מתנהו כן אכל הנך חמס דלמא לא קיימי אלף אלעיל לבד או אלרע ואתם התניא פרק שני דזבחים
(דף נד.) ולקח הכהן מן הדם באצבעו ונתן קבל או זרק בשמאל פסול ור"ש סבר קבל בשמאל כשר ואמר אביי טעם דר"ש דקבר
דקרא דאצבעו דמשמע ימין לא קאי אלף אונתן דלאחריו ולא אולקח דלפניו ולתנא קמא קאי אתרוייהו והשתא מאי שנא מהנך ה' דאין
להם הכרע וי"ל דהתם פשטיה דקרא משמע דקאי אולקח מ"מ סבר תנא קמא דקאי נמי אונתן דכתיב קרא אחרינא ולקח מדם
הפר ונתן על קרנות המזבח באצבעו דהתם קאי אצבע אנתניה וילמד סתום מן המפורש והיינו נמי טעמא דר"ש:
גזירה שוה לא צריך. וס"ת קרא למה לי וי"ל דאין שום אריכות לשון בכסף אלף שסמן נשך ומרבית זה ליה: אמרי הכי נמי.
וא"ת והא אין מזהירין מן הדין וי"ל דגול לאו היתק לעשה הוא כדאמרין פרק שילוח הקן (חולין קמא.) ומטעם דאין מזהירין
מן הדין הוה מני למימר לעיל דלא ילפי מהדדי אלף דעדיפא קאמר דאפילו מדינא לא אחי: אמרי דנז"ל א"ה ל"א ל"א שבר
שכיר. וא"ת ולוקמיה בגול גופיה ובגול עבדים דלא אחי מרבית ואונאה דאין אונאה לעבדים כדקאמר לעיל (דף נז.) דהא קרקע אינה
נגזלת אינו מן המקרא^(א) אלא משום דאי אפשר לזוה ממקומיה אבל עבדי דנידי אע"ג דהוקשו לקרקעות יעבור בלא תגול^(ב):
לעבור ע"יו בשני לאוין. וא"ת ולוקמיה בגול גופיה ולעבור עליו בשני לאוין וי"ל משום דלא לקי אלאו דגול משום דניתק לעשה
אלא כי מוקמינן אכונש שכר שפיר זכא אינו עניו לקי שפיר וא"ת לקמן בהמקבל (דף קא.) אמרינן דגול הכעני מותר
ודריש רעך ולא כעני וצריכי דאי כתב גול דלא טרח פירוש דשמא נפלו צירושה או מזיאה או מתנה אלף שכר שפיר דטרח כעני נמי
אסור והשתא הא מוקמינן הכא האי לא תעשוק את רעך ולא תגזול כולה קרא בעשוק שכר וי"ל דדריש מדקמינן רעך ללא
תגזול ואפקה בלשון גזילה למימר דגול הכעני שרי וא"ת והיכי ס"ד למימר דגול הכעני אסור דאצטרך קרא למעוטי הלא בישראל
גופיה לא ידענא גול אלא מרבית ואונאה ורבית שרי בכעני דכתיב לנכרי תשיך ואונאה נמי דכתיב עמיתך ודרשינן לעיל (דף
נט.) עם שאתך בתורה [וצמחות] וי"ל דהוה אסרינן גול הכעני מואכלת את כל העמים דדרשינן מהתם בהגזול בתרא (בי"ק דף
קכג.) שגול הכעני אסור דדוקא בזמן שהם מתורבים צידך שרי קרא: